

NAV FoU-årsrapport 2023

Forsidebilde: Illustrasjonsfoto fra Colourbox.com

Innholdsfortegnelse

Forord	3
1. Innledning	4
1.2 FoU-planen.....	4
2. Status for prosjektporteføljene	5
2.1 Bidragsfinansierte prosjekter	5
Utlysning av FoU-midler i 2023	5
2.2 FoU-oppdrag	6
FoU-oppdrag	7
Ny kunnskap fra FoU-oppdrag i 2023.....	7
2.3 Om datainnsamling i NAV	8
3 Kunnskapsdeling og kommunikasjon	9
3.1 Hvordan deler vi kunnskap fra prosjekter som er finansiert av NAV?	9
3.2 NAV-konferansen 2023: Fattigdom i velferdsstaten Norge	9
3.3 NAV Kunnskap på Facebook	10
3.4 Fremtidens kunnskapsformidling.....	10
3.5 Biblioteket.....	10
4. Samarbeidsavtaler med universitet og høyskoler	11
4.1 Universitetet i Agder.....	11
4.2 Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo.....	12
4.2 NTNU.....	13
4.3 OsloMet - Storbyuniversitetet. Kompetansesenter for arbeidsinkludering (KAI).....	13
4.4 Høyskolen i Innlandet (HiNN)	14
4.5 Erfaringskonferansen 2023	14
5. Andre FoU-aktiviteter i 2023	15
5.1 Interne analyser.....	15
5.2 FoU-nettverket i NAV.....	15
5.3 OFFPHD-programmet.....	15
5. Planer for 2024	16
Vedlegg	18
Oversikt avsluttede prosjekter med korte sammendrag (bidrag og oppdrag)	18
Arbeidsrettede tiltak og virkemidler	18
Samhandling med brukere.....	19
Arbeid og helse.....	20
Pålitelig forvaltning.....	22

Forord

Kjære leser,

Denne rapporten beskriver aktivitet og resultater av arbeidet som FoU-seksjonen i Arbeids- og velferdsdirektoratet har ansvar for i 2023, og gir et innblikk i innsatsen for å bygge et godt kunnskapsgrunnlag for virksomheten. FoU står for forskning og utvikling, og omfatter aktiviteter som skal fremskaffe grunnlaget for kunnskapsbasert praksisutøvelse, tjenesteutvikling og innovasjon, samt for beslutninger, råd og anbefalinger. Det er [NAVs FoU-plan 2021-2025](#) som gir retning for arbeidet, gjennom beskrivelser av mål, prioriteringer og virkemidler.

God lesning!

Vennlig hilsen

Anne-Cathrine Grambo
Avdelingsdirektør FoU

1. Innledning

Denne rapporten beskriver NAVs nasjonale FoU-aktiviteter i 2023, i tillegg til at den gir en oversikt over pågående og ferdigstilte forskningsprosjekter. Oversikten omfatter både bidragsfinansierte prosjekter og oppdragsprosjekter NAV har bestilt fra eksterne miljøer. Rapporten inneholder også lenker til analyser utarbeidet internt av Analyseseksjonen i Arbeids- og velferdsdirektoratet i løpet av fjoråret.

1.2 FoU-planen

NAVs FoU-plan for 2021-2025 setter rammene for FoU-virksomheten, og beskriver hvordan aktivitetene skal støtte opp under samfunnsoppdraget og [strategien NAV 2030](#). Strategien beskriver tre sentrale ambisjoner for NAV de neste årene: Vi mobiliserer arbeidskraft i et arbeidsliv i omstilling, alle får pengene de har krav på – enkelt og forutsigbart, og sammen finner vi løsninger med de som trenger de mest. I tillegg legger strategien noen føringer for hvordan NAV skal lykkes i å oppnå målene, i en fjerde ambisjon for hvordan vi skal jobbe: Sammen løser vi samfunnsoppdraget. I beskrivelsen av denne ambisjonen legges det vekt på at kunnskap skal ligge til grunn for tjenesteutviklingen, og vi skal måle effekter og resultater av det vi gjør. I tillegg skal NAV bidra med fagkunnskap i samfunnsdebatter, og ta en aktiv rolle i regelverksutvikling. FoU-planen vil bidra til å gjøre dette mulig gjennom økt målretting og prioritering av ressurser i kunnskapsinnhenting. Planen beskriver sentrale begreper og prinsipper, og gir en innføring i de ulike FoU-virkemidlene. I 2023 ble planen revidert første gang, og en oppdatert versjon er nå tilgjengelig på www.nav.no/fou

Planen angir fire tematiske områder. Hensikten med tematiske satsingsområder er å bygge opp et godt kunnskapsgrunnlag på områder hvor vi mangler kunnskap i dag, eller der det er særlig viktig med mer kunnskap for at NAV skal lykkes med å bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktivitet. Dette er NAVs samfunnsoppdrag, utledet av NAV-loven § 1.

I planperioden ønsker vi økt FoU-aktivitet og forskning særlig innenfor disse fire områdene:

- Samhandling med brukere
- Arbeidsrettede tiltak og virkemidler
- Pålitelig forvaltning
- Sosiale tjenester

Vi har utarbeidet programnotater for hvert av de fire områdene. Programnotatene utgjør grunnlaget for NAVs kunnskapsinnhenting for de ulike temaområdene, som blant annet omfatter åpne utlysninger der forskere blir invitert til å komme med prosjektidéer innenfor rammene av det enkelte programnotat. Alle virkemidlene i FoU-planen er aktuelle for å bygge opp et solid kunnskapsgrunnlag på satsingsområdene.

Du kan lese mer om FoU-planen og programnotatene på [nettsidene våre](#).

2. Status for prosjektporteføljene

2.1 Bidragsfinansierte prosjekter

Bidragsfinansierte prosjekter er resultater av åpne utlysninger, hvor forskere blir invitert til å komme med prosjektidéer innenfor ett eller flere av NAVs tematiske satsingsområder.

Vi mottok i alt 5 rapporter fra bidragsfinansierte prosjekter i 2023, hvorav to var delrapporter. Vi har 16 pågående bidragsfinansierte prosjekter i porteføljen ved inngangen til 2024.

I prosjektet *Flyktningers møte med det digitale NAV* har forskere fra NIBR undersøkt hvordan det går når personer som kommer fra et annet land skal kommunisere med og manøvrere i en kompleks institusjon som NAV, som også legger stor vekt på digital tjenesteyting. Datamaterialet består av til sammen 76 intervjuer med tre grupper: innbyggere med fluktbakgrunn, NAV-ansatte og såkalte tredjeparter. Sistnevnte er personer som på ulike vis bistår innbyggere i deres kommunikasjon med NAV, for eksempel frivillige organisasjoner og personer i innbyggers nettverk. Funnene tyder på disse tredjepartene, særlig familie, venner og bekjente, tar mye ansvar for den digitale kommunikasjon mellom NAV og ikke-digitale innbyggerne.

Ett av prosjektene under det tematiske satsingsområdet *pålitelig forvaltning* ble ferdigstilt i 2023, og et annet leverte første delrapport. Disse prosjektene fikk tildelt midler etter den første utlysningen innenfor dette området i 2022, sammen med fire andre som fortsatt pågår. Prosjektet *En europeisert norsk velferdsforvaltning?* belyste hvordan arbeids- og velferdsforvaltningen forholder seg til forpliktelser som følger av EØS-regelverket, og fant at EØS-saken har medført økt usikkerhet og aktsomhet i samtlige ledd i velferdsforvaltningen. Delrapporten fra prosjektet *Menneske og maskin* handler om hvordan NAV-veiledere kombinerer algoritmer og skjønnsutøvelse i behovsvurderinger.

IPS in Pain - Individuell jobbstøtte for pasienter med langvarige smerter, som Oslo universitetssykehus står bak, ble også avsluttet. I tillegg fikk vi en delrapport fra IPS+, som undersøker om kombinasjonen av metodikk fra Individuell Jobbstøtte (IPS) og Jobbmestrende Oppfølging (JMO) hjelper personer med alvorlige psykiske lidelser ut i arbeidslivet. Oslo universitetssykehus er prosjektleder også for dette prosjektet.

Du finner sammendrag av rapportene fra både avsluttede prosjekter og delrapporter i vedlegg til denne rapporten. Omtale og selve rapportene finner du på nav.no.

Utlysning av FoU-midler i 2023

Vi gjennomførte en åpen utlysning av FoU-midler innenfor det tematiske området Arbeidsrettede tiltak og virkemidler vinteren 2022, med søknadsfrist i mars 2023. Utlysningen hadde en ramme på inntil 30 millioner kroner, og inviterte til prosjektforslag som styrker kunnskapsgrunnlaget om de arbeidsrettede tiltakene og virkemidlene.

Vi mottok hele 55 prosjektskisser i første trinn av utlysningen, men bare fem av disse ble invitert til å utvikle fullstendige søknader. Etter vedtak i direktoratets FoU-utvalg fikk til slutt tre prosjekter tildelt i alt 17,8 millioner kroner:

- Bedre samspill for et inkluderende arbeidsliv: En studie av arbeidsgiverens kunnskaper, preferanser og forventninger, Samfunns- og næringslivsforskning AS
- Informasjonstilgang og veiledningsarbeid: Konsekvenser av nye digitale løsninger for forvaltning og bruk av arbeidsrettede tiltak, Høgskolen i Innlandet
- NAVs markedsarbeid: Veiledernes forståelse, handlingsrom og virkemidler, OsloMet/AFI og Proba samfunnsforskning

Prosjektene startet opp høsten 2023. [Du kan lese mer om disse og andre pågående prosjekter på NAVs nettsider.](#)

2.2 FoU-oppdrag

NAV bruker oppdragsforskning for å dekke konkrete kunnskapsbehov. Ved oppdragsforskning definerer NAV som oppdragsgiver tema og problemstillinger, mens det er opp til tilbydere å utarbeide løsningsforslag innenfor de gitte rammene.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har inngått rammeavtaler for tre ulike typer FoU-oppdrag: Evalueringer og kartlegginger, kunnskaps- og litteraturoppsummeringer og effektanalyser. Avtalene gjelder for perioden 2022-2024, med mulighet for forlengelse (1+1 år) til 2026.

Følgende leverandører er med i minst én av de tre rammeavtalene:

- Fafo Institutt For Arbeidslivs- og Velferdsforskning
- IDEAS2EVIDENCE AS
- Institutt For Samfunnsforskning
- Menon Economics AS
- NIFU Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning
- NORCE Norwegian Research Centre AS
- Nordlandsforskning AS
- NTNU Samfunnsforskning AS
- Oslo Economics AS
- OsloMet - Storbyuniversitetet Avd. Arbeidsforskningsinstituttet
- Oxford Research AS
- Proba samfunnsanalyse AS
- Rambøll Management Consulting AS
- Rehabiliteringssenteret AiR AS
- Samfunns- og næringslivsforskning AS
- Samfunnsøkonomisk analyse AS

FoU-oppdrag

I 2023 anskaffet vi 12 FoU-oppdrag under rammeavtalen for evalueringer og kartlegginger, og ett under rammeavtalen for litteraturgjennomganger. Fire av oppdragene ble anskaffet for IA FoU-programmet. En oversikt over disse ligger på www.nav.no/ia-fou, både pågående og avsluttede prosjekter for programmet.

Vi bestilte en undersøkelse av matutdelingstilbudet i Norge, i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Bakgrunnen for oppdraget var behovet for mer kunnskap om tilbud og omfang av matutdeling i regi av frivillige organisasjoner, hvem som benytter seg av tilbudene, og hvorfor de eventuelt ikke kommer til NAV i stedet. Fafo fikk oppdraget, og gjennomførte det i løpet av året.

Oxford Research fikk oppdraget med å undersøke tjenesten økonomisk rådgivning i NAV-kontoret, og vil levere rapport fra dette høsten 2024.

Proba samfunnsanalyse har fått i oppdrag å følgeforske forsøket *Løsningsteam*, hvor NAV prøver ut en ny samhandlingsmodell mellom veileder på NAV-kontoret og saksbehandler i NAV Arbeid og ytelser i uføresaker. Videre har Ideas2evidence fått i oppdrag å følge forsøket med opplæringstiltak av lengre varighet i NAV - *Forsøk utvidet voksenopplæring* – i perioden 2023-2028. Prosjektet skal dokumentere hvorvidt en utvidelse av varigheten for opplæringstiltaket fører til at flere brukere med manglende formelle kvalifikasjoner og svake norskferdigheter kan starte på og gjennomføre fagopplæring.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter en tilskuddsordning som skal støtte opp under utvikling og forbedring av de sosiale tjenestene i NAV. NTNU Samfunnsforskning og senter for økonomisk forskning har fått i oppdrag å identifisere lovende lokale arbeidsmetoder blant de som mottar tilskudd, som kan egne seg for å overføres til andre NAV-kontor. I første del av prosjektet ble to lovende arbeidsmetoder identifisert, noe som utløste en opsjon i prosjektet, og det pågår nå en utprøving av disse modellene i totalt seks NAV-kontor. Utprøvingen blir prosessevaluert med formål om å undersøke om arbeidsmetodene fungerer etter hensikten og lar seg overføre.

Ved årsskiftet hadde vi 15 pågående oppdragsprosjekter i prosjektporteføljen.

Du finner sammendrag fra både avsluttede prosjekter og delrapporter i vedlegg til denne rapporten. Omtale og selve rapportene finner du på nav.no.

Ny kunnskap fra FoU-oppdrag i 2023

Hele 11 FoU-oppdrag ble ferdigstilt i løpet av 2023. Tre handlet om arbeid og helse, og tre andre om sosiale tjenester i NAV-kontoret. To handlet om arbeidsrettede tiltak og virkemidler, to om arbeidsinkludering og ett om samhandling med brukere.

Den tidligere nevnte undersøkelsen av matutdelingstilbud viste at de fleste matutdelingene har merket et økende behov for mathjelp, og at økningen i etterspørsel medfører at de strever med å dekke behovet. De som deler ut mat, setter den økte etterspørselen i sammenheng med inflasjon og økte kostnader. Undersøkelsen viser også at de som henter matposer, har ulike motiver for å benytte seg av tilbudet. Noen har ikke nok å spise, noen

har ikke råd til et ernæringsmessig forsvarlig kosthold, og noen må spare inn på matbudsjettet for å frigjøre penger til andre ting. Forfatterne peker på to sentrale utfordringer for velferdsstaten: Den ene er faren for at matkøene svekker tilliten til den offentlige velferdspolitikken, ikke bare blant vanskeligstilte, men også i den øvrige befolkningen. Den andre er at en del mottakere av offentlige ytelser lever med svært lave inntekter over lang tid, og en del av dem i vedvarende fattigdom.

En spørreundersøkelse blant unge NAV-brukere, gjennomført av forskere fra Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved OsloMet, viste at mange av dem er godt fornøyd med NAV. Svært mange oppgir å få rask kontakt med NAV etter registrering, og deretter rask respons også når de henvender seg med spørsmål og informasjonsbehov. Samtidig oppgir også mange at de synes det er vanskelig å navigere i all informasjonen på nav.no. I tillegg er mye av informasjonen skrevet med ord og uttrykk som de unge ikke forstår.

Vi mottok også første del av en evaluering av tiltaket Arbeidstrening, som beskriver hvordan tiltaket brukes, hva som kjennetegner deltakere i tiltaket og innhold og oppfølging i tiltaket. Evalueringen utføres av Oslo Economics og Frischsenteret. Ifølge rapporten fremstår arbeidstrening som et nyttig tiltak i NAVs samlede tiltaksportefølje, og det er også blitt en viktig arena for samarbeid mellom NAV og arbeidsgivere. Samtidig ser det ut til at oppfølgingen som tilbys deltakerne parallelt, er avgjørende for resultatet. Prosjektets andre del handler om å belyse resultater og effekter av tiltaket, samt undersøke kostnadseffektivitet, og fullføres i 2024.

Fra 2018 til 2022 gjennomførte Proba, i samarbeid med Frischsenteret, et randomisert forsøk med resultatbasert finansiering av oppfølgingstiltak i NAV (Refino). Oppsummert finner forskerne små, og ikke statistisk-signifikante resultater, av det å bli trukket til en leverandør med resultatbasert finansiering, sammenliknet med å bli trukket ut til ordinær oppfølging. Forskerne anbefaler ikke at modellen som ble prøvd ut i forsøket, innføres som et ordinært tiltak.

Du finner sammendrag av rapportene fra de avsluttede prosjektene under vedlegg.

2.3 Om datainnsamling i NAV

Det er fortsatt slik at mange av forskningsprosjektene NAV finansierer, av ulike årsaker blir forsinket i forhold til opprinnelig fremdriftsplan. Én vanlig årsak til forsinkelser, er at datainnsamlingen tar mer tid enn planlagt. Datainnsamling i NAV, eller blant grupper av NAVs brukere, krever ofte omfattende vurderinger og avklaringer rundt forskningsetikk, jus og personvern. I tillegg kan det ta tid å få opprettet kontakt med et tilstrekkelig antall NAV-kontorer eller andre enheter i organisasjonen.

På nav.no/dataogforskning beskriver vi hvordan forskere kan gå frem for å finne og bestille data, samt forske på NAV generelt.

3 Kunnskapsdeling og kommunikasjon

3.1 Hvordan deler vi kunnskap fra prosjekter som er finansiert av NAV?

NAV har ansvaret for et bredt spenn av fagområder innenfor arbeids- og velferdsfeltet, og det er også stor variasjon i temaer og problemstillinger for prosjektene vi finansierer. Når vi mottar rapporter fra disse prosjektene, gjør FoU-seksjonen, sammen med det aktuelle fagmiljøet i NAV, en vurdering av hvordan vi best kan legge opp deling av den nye kunnskapen.

Samtlige rapporter blir publisert på nav.no/fou, med sammendrag og i noen tilfeller omtale. Det er også vanlig at vi lager en post på NAV Kunnskap sin Facebook-side, hvor vi forteller om prosjektet og lenker til selve rapporten eller omtalen av den på egne eller andres nettsider. Det hender også at rapportene fører til medieomtale.

Noen ganger arrangerer vi egne webinarer, hvor vi inviterer forskeren til å presentere prosjektet og funnene. I slike tilfeller vil som regel en fagperson fra NAV bli invitert til å kommentere på hva funnene innebærer for oss. Målgruppen for slike presentasjoner er i hovedsak egne ansatte og ansatte i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, men i noen tilfeller også folk fra andre direktorater, helse- eller utdanningssektoren når kunnskapen også vil være nyttig for dem.

I andre tilfeller bruker fagmiljøer i NAV kunnskapen inn i faglige nettverk eller ulike former for prosjektarbeid. Da kan det være aktuelt å invitere forskeren inn i nettverkssamlinger eller andre fora. I 2023 ble for eksempel rapportene *IPS in Pain - Individuell jobbstøtte for pasienter med langvarige smerter (OUS)* og *Flyktningers møte med NAV - kommunikasjon og tilgjengelighet i en digital kontekst (NIBR)* presentert i ulike faglige nettverk.

Under arrangementet Mangfold i Mai ble to NAV-finansierte prosjekter presentert: SINTEF-prosjektet *Digital inkludering og likeverdighet*, og NIBR-prosjektet *Flyktningers møte med NAV*.

3.2 NAV-konferansen 2023: Fattigdom i velferdsstaten Norge

NAV-konferansen er et årlig arrangement som koordineres av FoU-seksjonen, med bidrag fra Kommunikasjonsavdelingen og ulike fagavdelinger i direktoratet. Formålet med konferansen er å sette viktige samfunnsutfordringer innenfor våre fagområder på dagsorden, og belyse dem med tall, analyser og forskning fra inn- og utland. Arrangementet samler vanligvis rundt 300 deltakere, i tillegg til at det strømmes.

Konferansier Hilde Sandvik ledet oss gjennom en tettpakket fagdag på Sentralen 16. november. De som fulgte arrangementet, møtte blant andre:

- NAV-direktør Hans Christian Holte
- Arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna
- Monica Queisser, Head of Social Policy Division, OECD

- Heidi Nicolaisen, NAVs analysesjef
- Nina Drange, forsker ved Frischsenteret
- Tom Clark, journalist og redaktør for boken «Broke: Fixing Britain's Poverty Crisis»
- Ole Martin Hafsmo, filmregissør og skaper av podkastsuksessen «Skitbyen»
- Tone Fløtten, daglig leder, og seniorforsker Inger Lise Skog Hansen, seniorforsker, Fafo

Opptak fra konferansen vil ligge ute på nettsiden (www.nav.no/nav-konferansen) frem til november 2024.

3.3 NAV Kunnskap på Facebook

Flere enn 8 500 personer fulgte NAV Kunnskaps Facebook-side ved årsskiftet.

I 2023 nådde vi cirka 110 000 gjennom 28 poster. Det er ulikt engasjement på de ulike postene. De som treffer best er arrangementer, videoer og kronikker som deles.

Den mest populære posten i fjor var deling av en sak i NAVs nettmagasin, MEMU, om at 1 av 5 i yrkesaktiv alder står utenfor arbeidslivet, men at utviklingen likevel går i riktig retning. Nærmere 15 000 personer fikk med seg denne, og den ble likt 313 ganger, fikk 69 kommentarer og 40 delinger. En annen populær post var på kvinnedagen og handlet om fedrekvoten. Drøyt 10 500 personer fikk med seg denne posten. En video med statistikkjef Ulf Andersen, hvor han snakker om utfordringer og muligheter for velferdsstaten og arbeidslivet fremover med bakgrunn i NAVs omverdensanalyse, traff godt og skapte også mye engasjement. Videoen ble sett av nærmere ti tusen personer, likt 298 ganger og delt 52 ganger.

3.4 Fremtidens kunnskapsformidling

Kunnskapsavdelingen i NAV produserer mye kunnskap til bruk internt og eksternt. Dette gjelder sentral styringsinformasjon for hele etaten, statistikk på NAVs områder, analyser og utredninger, og eksternt forskning finansiert av NAV.

FoU-seksjonen er representert i en arbeidsgruppe som skal se på hvordan avdelingens leveranser kan formidles på en ny og bedre måte.

Arbeidet startet i 2022, og fortsetter i 2024.

3.5 Biblioteket

Arbeids- og velferdsbiblioteket har gjennomført flere viktige oppgaver og investeringer i tjenester og teknologi i 2023. En av de største oppgavene var bytte av biblioteksystem. Biblioteket meldte seg ut av Bibsys-konsortiet, og inngikk avtale med Tind. Dette byttet inkluderte nye moduler for fulltekstlagring (IR) og digitalarkiv (DA), i tillegg til biblioteksystem (ILS). Systembyttet tok mer tid enn først antatt, og det var mye arbeid hele gjennom hele året. Biblioteket lanserte det nye systemet 18. desember 2023.

Målet med systembyttet var blant annet å få større kontroll på NAVs egne utgivelser, både i form av å samle referansene, men også lagring av fulltekst, og kobling til DOI. Systemet tilrettelegger også for automatisering av arbeidsflyter som pliktavlevering.

Videre har biblioteket vært involvert i en digitaliseringsprosess av historiske rundskriv til gammel folketrygdlov, som gir mulighet til å bevare og tilgjengeliggjøre verdifullt historisk materiale. I 2023 ble filene tilgjengelige i digitalarkivet. De er nå fulltekstsøkbare for ansatte i NAV. Arbeidet med detaljerte beskrivelser av filene, katalogisering, fortsetter i 2024.

I 2023 fullførte biblioteket anskaffelsen av en bokinnkjøpsavtale med Biblioteksentralen. Avtalen gjelder i hovedsak norsk trykket faglitteratur. Avtalen gir et mer oversiktlig og ryddig forhold til leverandør.

Biblioteket har vært i dialog med Allvit om tilgang til norske ebøker, men har ikke landet en avtale ennå. Allvit dekker ikke hele behovet for tilgang til ebøker, og prisen er fremdeles for høy. Tilgang til ikke-norske ebøker er testet noe via gobi (Ebsco), men løsningen er ikke spesielt god, for eksempel klarer vi ikke å få til tilgang utenfra NAV nettverk. Proxy eller VPN er vanskelig i NAV.

Biblioteket viderefører tilgang til Idunn for alle ansatte i NAV. I 2023 ble det lest 3023 artikler.

En avtale med Web of Science, via Sikt-konsortiet, ble inngått rett før årsskiftet, og trådte i kraft 01.01.2024. Web of Science er en faglig bred referansebase, som vil gi alle NAV-ansatte tilgang til å søke systematisk på litteratur og kunnskap internasjonalt.

Utlånet fortsetter å øke i 2023. Det er kjøpt inn ca. 500 nye bøker, og totalt har vi registrert ca 4000 bibliografiske poster i samlingen. Det er fremdeles en del svinn fra hyllene, ved årsskiftet var ca. 200 bøker savnet.

4. Samarbeidsavtaler med universitet og høyskoler

NAV har inngått strategiske samarbeidsavtaler med utvalgte universiteter og høyskoler. Formålet med avtalene er å styrke eksisterende kunnskapsmiljøer som ønsker å samarbeide med NAV, og sikre et godt forankret og koordinert samarbeid der forskning skal stå sentralt. Et viktig utgangspunkt har vært felles ambisjoner om å løfte kvalitet og relevans i forskning på NAVs områder.

Under følger en kort beskrivelse av avtalene, som har litt ulik innretning.

4.1 Universitetet i Agder

Våren 2023 inngikk NAV en ny samarbeidsavtale med Universitetet i Agder, med overskriften Ansvarlig digitalisering. Avtalen gjelder for perioden 2023-2027.

Samarbeidet mellom UiA og NAV bygger på en langsiktig strategi for å utvikle og styrke forskning og kompetanse innenfor områder hvor NAV har særskilte kunnskapsbehov, og hvor UiA har solide fagmiljøer.

NAVs ambisjoner for avtalen er å øke interessen for NAV-relevant forskning ved UiA, bygge kompetanse om NAV ved universitetet og å sikre forskning som har høy relevans og stor samfunnsnytte på det arbeids- og velferdspolitiske området.

UiAs ambisjoner for avtalen er å bygge en kultur og infrastruktur som styrker forskningssamarbeidet mellom academia og NAV. UiA skal bidra med forskning av høy kvalitet som har stor praktisk nytte for NAV og andre offentlige aktører.

Det er planlagt tre programområder under overskriften ansvarlig digitalisering:

- Digitalt medborgerskap
- Innbyggers kanalvalg og NAVs flerkanalstrategi
- Menneskesentrert AI

[4.2 Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo](#)

NAV inngikk en strategisk samarbeidsavtale med Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo (JURFAK) våren 2021, for perioden 2021-2031. Samarbeidet skal bidra til utvikling og styrking av juridisk forskning og utdanning innenfor områder hvor JURFAK har spesielle forutsetninger for å utvikle sterke, koordinerte fagmiljøer med relevans for NAV.

Samarbeidet skal også bidra til mer systematisk utvikling av den juridiske kompetansen i NAV, for på denne måten å sikre en pålitelig forvaltning av velferdsordningene NAV har ansvar for. Det er også en målsetting å spre kunnskap fra forskningen som skjer på feltet til relevante fagmiljøer i NAV og andre offentlige myndigheter.

De planlagte programområdene for avtalen er:

- Trygderett
- Digital velferdsstat
- Klart språk
- EØS-rett og øvrige internasjonale forpliktelser på trygderettens område

[Prosjekt Digital velferdsstat blogger jevnlig om relevante temaer og aktuelle saker.](#)

I 2023 arrangerte prosjektet et fagseminar om ulike menneskerettslige perspektiver i den digitale tidsalderen i mars. Nok et fagseminar - eID i offentlig forvaltning - sårbarhet, risiko og løsninger, i samarbeid med SODI – samfunnssikkerhet og digital identitet, ble arrangert i desember.

JURFAK arrangerte også kurset Trygderett og digital velferdsstat for andre gang høsten 2023. Kurset handler om rettens betydning for digitalisering av velferdsstaten, og om digitaliseringens betydning for velferdsretten.

[Les mer om samarbeidet på universitets nettsider](#)

4.2 NTNU

Den strategiske samarbeidsavtalen mellom NTNU og NAV ble inngått høsten 2018, og beskriver at partene i samarbeid skal utvikle programområder for forskning, utdanning og innovasjon innen områder der NTNU har spesielle forutsetninger for å utvikle sterke, koordinerte fagmiljøer med relevans for NAV. Helse Midt-Norge ble en del av samarbeidet i desember 2019.

Samarbeidet omhandler programområdene Arbeid og helse, Digitalisering, Velferdsteknologi samt Organisasjon og læring. Det er høy aktivitet og mange prosjekter på gang innenfor programområdene, særlig Arbeid og helse. Dette området har fått i gang mange prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet, FoU-midler fra NAV og andre kilder. De tre øvrige programområdene hadde en senere oppstart og det har i tillegg vært noe utfordrende å finne fram til hensiktsmessig organisering ved NTNU, NAV og HMN. Fra 2024 er det vedtatt en ny organisasjonsmodell for hele samarbeidet, og avtalen er forlenget til 31.12.27.

Du kan lese mer om samarbeidet på [NTNU sine nettsider](#).

4.3 OsloMet - Storbyuniversitetet. Kompetansesenter for arbeidsinkludering (KAI)

Samarbeidsavtalen mellom NAV og OsloMet ble forlenget med ytterligere fire år fra 2023, etter å ha løpt i fem år fra inngåelsen i 2016.

Samarbeidet er organisert i Kompetansesenter for arbeidsinkludering (KAI). Senterets formål er å styrke kunnskapsutvikling og kunnskapsformidling innenfor områder av betydning for arbeidsinkludering. OsloMet er vertsinstitusjon for KAI, og ansvarlig for organisering og drift, faglig innhold og aktiviteter.

KAI-kronikkene skal skape interesse og større bevissthet rundt temaet arbeidsinkludering. Kronikkene er skrevet av forskere og andre som arbeider med temaer relatert til arbeidsinkludering, og formidler deres synspunkter. Fjoråret bød på 12 kronikker, blant annet om at NAV-ansatte ønsker et mer fleksibelt regelverk for å unngå "for tidlig" uføretrygd for unge, samt kronikker om at vi bør tenke nytt rundt dagpengeordningen og om unge utenfor.

KAI-senteret produserer også podkasten "KAI-podden", hvor du kan høre Talieh Sadeghi snakke med forskere, politikere og andre om arbeidsinkludering og tilstøtende problemstillinger.

OsloMet tilbyr også etterutdanning:

- Inkluderingskompetanse som samskaping
- Jobbutvikling og jobbfastholdelse gjennom Supported Employment
- Likestilt arbeidsliv i praksis
- Forvaltningskompetanse i NAV Oslo

Du kan lese mer om kompetansesenter for arbeidsinkludering på [OsloMet og KAI sine sider](#)

4.4 Høgskolen i Innlandet (HiNN)

Samarbeidsavtalen mellom NAV og HiNN ble inngått i 2017, og er forlenget fra 2023-2026. Målet for samarbeidet er å bidra til innovasjon av tjenestene i NAV gjennom å utvikle og gjennomføre relevante forskningsprosjekter og utdanningstilbud. Det er tett samarbeid mellom direktoratet, NAV innlandet og HINN. HiNN tilbyr etter- og videreutdanninger for NAV-ansatte, og det er et mål for samarbeidet at NAV-relaterte temaer og problemstillinger skal være integrert i utdanningstilbudet.

Forsknings- og innovasjonsarbeidet tar utgangspunkt i tre områder som er utpekt som særlig viktige å ta tak i. Arbeidet er fra 2023 organisert i tre FoU-grupper som består av forskere ved høyskolen, men også deltakere fra NAV lokalt og direktorat:

- Unge og utenforskap
- Digitalisering og den nye veilederrollen
- Lovanvendelse i praksis

Samarbeidet har også resultert i tre ulike etter- og videreutdanningskurs for NAV-ansatte:

- NAV veiledningsstudiet – 30 studiepoeng (37 studenter i 2023)
- Prosessledelse for NAV-ansatte – 15 studiepoeng kull 7 - 30 studenter)
- Forvaltningsrett i NAV – 30 studiepoeng (har hatt tre kull á 40 studenter). Neste oppstart er høst 2024

Samarbeidet har også resultert i «Kunnskapstimen for NAV-ansatte», et lavterskeltilbud for NAV-ansatte, hvor forskere en gang i måneden presenterer sin forskning innenfor ulike NAV-relaterte områder. I 2023 ble det gjennomført 8 kunnskapstimer, blant annet om myndiggjorte brukere, samarbeidskompetanse, brukermedvirkning og effektivisering i NAV.

HiNN-prosjektet Informasjonstilgang og veiledningsarbeid fikk FoU-midler fra NAV i forbindelse med 2023-utlysningen av forskningsmidler. Prosjektet har som mål å undersøke om digital tilgang til informasjon om arbeidsrettede tiltak, har betydning for tildeling, bruk og effekter av tiltakene. Det skal konkret følge prosessen med å utvikle og innføre Mulighetsrommet, en ny plattform i NAV som skal gi veiledere og brukere enklere og mer oversiktlig informasjon om arbeidsmarkedstiltak.

Du kan lese mer om samarbeidet mellom NAV og på [HiNNs nettside](#).

4.5 Erfaringskonferansen 2023

På erfaringskonferansen i slutten av oktober samlet NAV universitetene og høyskolene vi har samarbeidsavtale med for å dele erfaringer, nye prosjekter, utfordringer og suksesser.

Første dag var viet de organisasjonene NAV har samarbeidsavtale med. Vi var opptatt av hva vi kan lære av hverandre, hvordan det er å forske på og med NAV, hvordan det er å bli forsket på, og hvordan vi kan ta kunnskap i bruk.

Dag to hadde tittelen «NAV + Akademia = Sant? Digitalisering i et samfunnsperspektiv», og ble avholdt ved UiO. Her var det innledere fra NAV, og flere universiteter og høgskoler som

presenterte og diskuterte forskning på digitalisering. 158 deltagere var påmeldt. Arrangementet ble også strømmet, og kan sees på nav.no/fou ut 2024.

5. Andre FoU-aktiviteter i 2023

5.1 Interne analyser

Arbeid og velferd er et digitalt fagtidsskrift som utgis av Kunnskapsavdelingen i NAV. Det inneholder analyser av utviklingen på arbeidsmarkedet, prognoser for sysselsetting og arbeidsledighet, og analyser av ulike temaer innen de velferdsområdene NAV har ansvar for. Dette gjelder blant annet sykefravær, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, alderspensjon, foreldrepermisjon og sosiale tjenester.

Du kan lese de ulike analysene på <https://arbeidogvelferd.nav.no/>

5.2 FoU-nettverket i NAV

Høsten 2022 opprettet vi et FoU-nettverk i NAV, med representanter fra samtlige fylker og resultatområder. Hensikten er å skape en ny arena for kunnskapsdeling og dialog om kunnskapsbehov, kunnskapsutvikling og forskningsfunn som har betydning for hvordan vi jobber i NAV.

I 2023 arrangerte vi tre samlinger i nettverket – to fysiske i direktoratets lokaler på Helsfyr, og én digital.

Vi startet også opp med lunsjmøter i FoU-nettverket, hvor vi samtaler om ulike aktuelle temaer. Det ble gjennomført to slike lunsjer i 2023, og det fortsetter inn i 2024.

5.3 OFFPHD-programmet

Gjennom [programmet Offentlig sektor-ph.d](#), forkortet OFFPHD, gir Norges forskningsråd pengestøtte til offentlige virksomheter med ansatte som ønsker å ta doktorgrad. Kravet er at prosjektet er relevant for virksomhetens ansvarsområde, og at det skal bygge kompetanse som er anvendbar. For NAV-ansatte som ønsker å søke om opptak i programmet, er det også et krav at prosjektet må kunne ut i kunnskap som kan brukes til å forbedre NAV.

Det er kun OFFPHD-stipendiater finansiert igjennom FoU-midlene til NAV eller Arbeids- og velferdsdirektoratet som omtales i denne årsrapporten.

Ordningen har vært fryst for inntak av nye kandidater fra NAV siden 2021, i påvente av at flere av de NAV-ansatte som allerede var i gang med doktorgradsprosjekter under programmet, skulle fullføre graden.

Vi har gjennomført en egenvurdering av ordningen som vil danne grunnlag for endringer og justeringer før vi tar inn nye kandidater.

Disse OFFPHD-prosjektene, med finansiering fra FoU-midlene i NAV, er fortsatt pågående ved årsskiftet:

- Hvordan kan vi definere sykdomsbegrepet i trygdemedisin for å sikre en mer rettferdig forvaltning av ytelser i folketrygdloven? Stipendiat Vegard Havnes von Wachenfeldt, UiO.
- Specifics of Client Engagement in the Supported Employment Process Applied to the Job-Seekers with Immigrant Background in NAV. Stipendiat Mariya Khoronzhevych, OsloMet
- Fattigdommens dynamikk. Stipendiat Espen Steinung Dahl, UiO
- Unges arbeidsmarkedsinkludering i lys av innføringen av arbeidsavklaringspenger. Stipendiat Frøydis Bakken, OsloMet
- Individuell jobbstøtte – En vei til institusjonell endring i NAV og helsetjenestene? Stipendiat Line Fossum Skogstad, OsloMet
- Det er i møte med bruker verdien av NAVs arbeid først og fremst oppstår - en kvalitativ studie av veiledningens suksesshistorier. Stipendiat Marie Skarbø Sorgendal, NTNU
- Samarbeid om sykefravær ved lettere psykiske lidelser mellom Fastleger og NAV; skaper kommunikasjonen begrensninger for brukerne? Stipendiat Egidio Niclas D'Angelo, NTNU
- Organisatoriske betingelser for verdiskaping når arbeidssøkere med komplekse problem møter NAV. Stipendiat Erik Oftedal, Oslomet.

Beskrivelse av doktorgradsprosjektene, og sammendrag og publikasjoner fra fullførte prosjekt, finner du på [nav.no/under offentlig sektor-ph.d](http://nav.no/under_offentlig_sektor-ph.d).

5. Planer for 2024

- I 2024 reviderer vi programnotatene for temaområdet Samhandling med brukere og Pålitelig forvaltning.
- Vi gjennomfører en åpen utlysning av FoU-midler innenfor området Sosiale tjenester i NAV-kontoret, med søknadsfrist i februar 2024. Rammen er inntil 30 millioner kroner (totalt over samtlige prosjektår).
- Vi vil sette ut flere FoU-oppdrag innenfor rammeavtalene.
- Vi har utviklet en ny resultatindikator på et av våre viktigste mål – å få flere i arbeid. Bakgrunnen for dette arbeidet er at NAV per i dag ikke har styringsinformasjon av god kvalitet for å følge med på resultatene. Den nye indikatoren skal gi et bedre og mer nyansert bilde av NAVs resultater, blant annet ved å kontrollere for brukersammensetningen og lokale arbeidsmarkedsforhold. Indikatoren skal kunne benyttes som støtte til lokal tjenesteutvikling i NAV, i tillegg til rapportering til departement og Storting.
- I løpet av 2023 har vi pilotert arbeidsindikatoren og fått gode tilbakemeldinger fra etaten på relevansen og nytteverdien til den. Direktoratet har derfor planlagt å gjennomføre en nasjonal utprøvningsperiode, hvor NAV skal få erfaring med bruk av

den nye arbeidsindikatoren. I løpet av 2024 skal Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomføre et innføringsløp med opplæring og erfaringsinnhenting i fylkene.

- Arbeidet med prosjektet “Fremtidens kunnskapsformidling” fortsetter, om hva som kan være nye og bedre måter å presentere og formidle statistikk, analyser og forskning på.
- Vi vil arrangere tre samlinger for NAVs FoU-nettverk, hvorav minst én vil være fysisk. Temaer vil være nyttige verktøy i FoU-arbeid, deling av erfaringer og kunnskap.
- Vi vil også arrangere NAV-konferansen 2024, samt ulike webinarer og presentasjoner av forskningsrapporter. I tillegg planlegger vi å produsere flere “kort om”-videoer som oppsummerer funn og implikasjoner fra prosjektene.

Vedlegg

Oversikt avsluttede prosjekter med korte sammendrag (bidrag og oppdrag)

Arbeidsrettede tiltak og virkemidler

Kvalitativ undersøkelse av arbeidsmarkedstiltaket Arbeidstrening, Oslo Economics og Frischsenteret (delrapport, oppdrag)

Dette er første del av en evaluering av tiltaket Arbeidstrening, som beskriver hvordan tiltaket brukes, hva som kjennetegner deltakere i tiltaket og innhold og oppfølging i tiltaket. Evalueringen er todelt. Del 1 er en kvalitativ kartlegging av innholdet i tiltaket og hvordan tiltaket brukes. Formålet er å belyse hvilke behov Arbeidstrening dekker, opp mot behovene tiltaket er ment å dekke. Del 2 er en kvantitativ analyse av resultater og effekter samt kostnadseffektiviteten av tiltaket. Denne rapporten presenterer funn fra del 1.

Rapporten er basert på intervjuer og arbeidsmøter med NAV-veiledere og arbeidsgivere. De har intervjuet og hatt arbeidsmøter med 25 veiledere fra 14 kontorer, som representerer NAV-kontor av varierende størrelse og med varierende andel brukere i Arbeidstrening. De har også intervjuet 22 arbeidsgivere, som har eller har hatt deltakere i Arbeidstrening i løpet av de siste to årene, samt arbeidsgiverforeninger og enkelte tidligere deltakere. Arbeidsgiverne er delvis rekruttert via NAV-kontorene og gjennom direkte kontakt med større virksomheter i bransjer som bruker tiltaket mest.

Arbeidstrening ble innført i 2017 og erstattet det tidligere tiltaket Arbeidspraksis i ordinært arbeidsliv. Forskning har vist ingen eller negative effekter av Arbeidspraksis på overgang til arbeid. På bakgrunn av dette ble det gjort en rekke endringer i overgangen til Arbeidstrening, blant annet med krav om avklaring av formål og tettere oppfølging av deltakeren underveis.

Basert på den kvalitative undersøkelsen, vurderer forskerne at Arbeidstrening fremstår som et nyttig tiltak i NAVs samlede tiltaksportefølje. Tiltaket bidrar til å dekke reelle behov blant NAV sine brukere og arbeidsgivere. Arbeidstrening utgjør også en viktig arena for samarbeid mellom NAV og arbeidsgivere, som kan være nyttig for begge parter. Samarbeidet gjennom tiltaket øker NAVs kompetanse om arbeidsgivere og knytter NAV nærmere til arbeidslivet. De viktigste årsakene til at Arbeidstrening ikke fungerer etter hensikten er antakeligvis utilstrekkelig oppfølging fra NAV-veiledere og mangelfullt samarbeid med arbeidsgivere. Bruken av Arbeidstrening ser altså ut til å måtte vurderes tett opp mot oppfølgingen som tilbys parallelt.

Resultatbasert finansiering av oppfølgingstiltak i NAV, Proba og Frischsenteret (oppdrag)

Et randomisert forsøk med resultatbasert finansiering av oppfølgingstiltak i NAV (Refino), gjennomført fra 2018-2022.

Formålet med Refino-forsøket var å undersøke om en slik ordning, med sterkere økonomiske insentiver for tiltaksleverandørene, ville føre til bedre resultater for deltakerne i form av å få og beholde jobb.

Oppsummert finner forskerne små og ikke statistisk signifikante resultater av å bli trukket til en leverandør med resultatbasert finansiering, sammenliknet med å bli trukket ut til

ordinære oppfølging. Et arbeidsrettet tiltak vil ha samfunnsøkonomiske nyttevirkninger først og fremst ved å gi økt verdiskaping på grunn av økt sysselsetting. Siden forskerne ikke finner noen signifikant forskjell mellom Refino og Oppfølging i effekten på sysselsetting, og heller ikke ser forskjeller i andre gevinster, har de konkludert med at de to tiltakene har samme nytteverdi. De finner imidlertid at Refino hadde lavere kostnader enn Oppfølging fordi tiltaket hadde lavere pris pr. deltaker. Forskjellen er imidlertid liten. Usikkerheten i beregningene av kostnadene er dessuten såpass stor at det ikke kan konkludere med at det ene tiltaket er mer samfunnsøkonomisk lønnsomt enn det andre.

Samhandling med brukere

Unge med oppfølgingsbehov: Opplevelser av samhandling med NAV. AFI-rapport 2023:06 (oppdrag)

Forskerne har sett nærmere på hvordan NAV ivaretar unges oppfølgingsbehov når bruken av digitale tjenester øker, med formål om å styrke kunnskapsgrunnlaget for NAVs samhandling med unge brukere.

“UNG i NAV-surveyen” er en undersøkelse som bygger på en landsdekkende spørreundersøkelse til unge i alderen 18 til 25 år som får oppfølging fra NAV. Et tilfeldig utvalg av om lag 15 000 unge i målgruppen ble invitert til å delta i undersøkelsen våren 2022. I alt 1195 personer valgte å delta, noe som tilsvarer en svarprosent på rundt åtte. Analyser viser at utvalget er relativt representativt for populasjonen, men med noen skjevheter. Kvinner og personer med spesielt tilpasset innsats er overrepresentert, i likhet med personer som har fullført videregående skole og høyere utdanning. Surveyen inneholdt en rekke forhåndsdefinerte spørsmål med svarkategorier. I tillegg rommet undersøkelsen noen fritekstsvar, som ga grunnlag for kvalitative analyser av tekstmateriale.

Forskerne finner at mange av de unge brukerne er godt fornøyde med NAV. Svært mange av de spurte oppgir å få rask kontakt med NAV etter registrering, og deretter rask respons også når de henvender seg med spørsmål og informasjonsbehov. Analyser av svarene viser at opplevelsen av lett tilgjengelig informasjon og kort responstid er blant de viktigste forklaringsfaktorene for både tilfredshet og tillit. Samtidig oppgir også svært mange at de opplever det som vanskelig å få informasjon fra NAV. Det kvalitative datamaterialet tyder på at de synes det er vanskelig å navigere i all informasjonen på nav.no. I tillegg er mye av informasjonen skrevet med ord og uttrykk som de unge ikke forstår. Flere gir uttrykk for misnøye med lange telefonkøer når de etterlyser utfyllende og korrekt informasjon, for eksempel gjennom kontaktsenteret. Forskernes anbefaling er at NAV bør jobbe med å gjøre informasjonen i de ulike kanalene strukturert, klar og tilgjengelig, og formidlet på en slik måte at de unge forstår innholdet.

Ifølge undersøkelsen foretrekker de fleste unge en kombinasjon av fysisk og digital oppfølging, men flere svarer at de ofte likevel kun får oppfølging via digitale flater. Anbefalingen fra forskerne er at NAV i større grad bør etterstrebe individuelle vurderinger av hvilke kanaler den enkelte unge bør få oppfølging gjennom, med utgangspunkt i unges egne preferanser og behov.

Flyktningers møte med det digitale NAV, NIBR (bidrag)

En undersøkelse av hvordan NAVs kommunikasjonskanaler fungerer for innbyggere med fluktbakgrunn. Innbyggere med fluktbakgrunn har begrensede norskferdigheter og kunnskap om det norske velferdssystemet. Enkelte har også lite erfaring med digitale løsninger. Samtidig er de avhengige av å kommunisere godt med NAV for å få tilgang til sine rettigheter, og forstå hvilke forventninger NAV har til dem.

Datamaterialet består av til sammen 76 intervjuer med tre grupper: innbyggere med fluktbakgrunn, NAV-ansatte og såkalte tredjeparter. Sistnevnte er personer som på ulike vis bistår innbyggere i deres kommunikasjon med NAV, for eksempel frivillige organisasjoner og personer i innbyggeres nettverk.

Forskerne finner at det er mange innbyggere med fluktbakgrunn som har stor glede og nytte av digital informasjon og digital dialog med NAV. Funn i rapporten tyder likevel på at digitaliseringen av NAVs tjenester gjør NAV mer tilgjengelig for innbyggere som greier å bruke dem, samtidig som NAV ser ut til å ha blitt mindre tilgjengelig for innbyggere som har behov for andre former for kommunikasjon. Et sentralt funn er at det ikke finnes klare retningslinjer for når og hva som skal til for at veiledere bør velge andre kanaler enn de digitale. Studien viser at begrensede norskferdigheter, lite systemkunnskap og lav digital kompetanse utgjør de viktigste barrierene mot å ta i bruk digitale løsninger. Av disse er manglende systemforståelse ofte den mest avgjørende faktoren.

Funnene tyder på at tredjeparter, særlig familie, venner og bekjente, tar mye ansvar for den digitale kommunikasjon mellom NAV og ikke-digitale innbyggerne. En konsekvens er at innbyggere er tilsynelatende selvhjulpne – de framstår som mer digitale enn de i realiteten er. Tredjeparter som er intervjuet i prosjektet, forteller at trykket på bistand i NAV-spørsmål har økt de senere årene.

Arbeid og helse

Kartlegging og evaluering av "Friskmelding til arbeidsformidling", Oxford Research (oppdrag)

Ordningen «Friskmelding til arbeidsformidling» gjelder for sykmeldte som av helsemessige årsaker ikke kan returnere til sin nåværende arbeidsplass, men som ellers er arbeidsføre. Deltakere friskmeldes, men beholder retten til sykepengen i inntil tolv uker mens de søker nytt arbeid. I tillegg må de si opp arbeidsforholdet og registrere seg som arbeidssøker hos NAV. Ordningen ble innført i 1991, men har blitt lite brukt. Det er også fylkesvise forskjeller i bruken av ordningen. I 2022 deltok totalt 2646 sykmeldte i ordningen.

Formålet med oppdraget har vært å fremskaffe mer kunnskap om hvordan NAV kan øke bruken av ordningen. Oppdraget har bestått av tre deler:

- En kartlegging av hvordan dagens ordning blir praktisert i NAV.
- En sammenligning mellom Friskmelding til arbeidsformidling og liknende elementer i den svenske sykepengeordningen, samt vurdering av hvilke grep som kan ha overføringsverdi til den norske ordningen.
- En vurdering av hvordan regelverket bør legges opp for å øke bruken av Friskmelding til arbeidsformidling.

Undersøkelsen bygger på et omfattende datagrunnlag: dokumentstudier, registerdata og intervjuer med involverte aktører. Ifølge rapporten mener NAV-ansatte som er intervjuet, at ordningen er nyttig, men at den kan være krevende å forvalte. Kartleggingen viser også at det er stor variasjon i hvordan NAV-kontor bruker ordningen. I hovedsak handler dette om forståelsen og vurderinger av forskjellen mellom yrkesuførhet og arbeidsuførhet, hvordan man kan identifisere brukere som er aktuelle for ordningen, og hvilken oppfølging deltakerne i ordningen får.

Konkrete praksisendringer kan bidra til å øke bruken av Friskmelding til arbeidsformidling. Først og fremst er det mulig å lære av NAV-kontorene som bruker ordningen mest. Tidlig identifisering av mulige deltakere og tett samarbeid med fastleger framstår som virkningsfulle grep. Forskerne anbefaler NAV å sikre mer enhetlig praksis og mer forutsigbar oppfølging for deltagerne i ordningen, blant annet ved å lovfeste krav til et kontaktpunkt med deltakere etter et gitt antall uker dersom de ikke har fått nytt arbeid.

IPS+ Kan kombinasjonen av metodikk fra Individuell Jobbstøtte (IPS) og Jobbmestrende Oppfølging (JMO) hjelpe personer med alvorlige psykiske lidelser ut i arbeidslivet? Oslo Universitetssykehus (delrapport, bidrag)

IPS + er et kombinert forsknings- og utviklingsprosjekt som gjennomføres ved Seksjon for tidlig psykosebehandling (TPB) ved Oslo universitetssykehus.

IPS eller Individuell Jobbstøtte er en evidensbasert metodikk der jobbstøtte er integrert i helsetjenesten. Målet er lønnet arbeid i det ordinære arbeidsmarkedet. Tilnærmingen har vist gode resultater for personer med alvorlige psykiske lidelser. Selv om svært mange med en psykoselidelse har ordinært lønnet arbeid som ønske og mål, står en stor andel av gruppen utenfor arbeidslivet. Kun mellom 5 og 10 prosent er i lønnet arbeid.

Bakgrunnen for dette prosjektet var å undersøke om IPS kan spisses og tilpasses personer med tidlig og alvorlig psykoselidelse og tilbys som en del av spesialisert tidlig psykosebehandling. Målet er å hjelpe personer med lidelser på schizofrenispekteret inn i ordinært lønnet arbeid.

Tross enkelte utfordringer i prosjektet, har en betydelig andel av deltakerne i studien - om lag halvparten - fått ordinært lønnet arbeid i prosjektperioden. Én av fem, eller 22 prosent, var i utdanningsløp. Stillingsandelene varierer mellom 5 og 100 prosent, og stillingene er i et bredt spekter av bransjer. Hverken IPS-tilnærmingen eller arbeid har ført til sykdomsforverring blant deltakerne.

Antall henvisninger tyder på at IPS er ønsket og villet, både blant pasienter og klinikere. Kvalitetsevalueringene viste god implementering, og IPS + tjenesten har blitt en viktig del av behandlingstilbudet ved seksjonen.

Oppsummert viser IPS + prosjektet at personer med tidlig og alvorlig psykoselidelse kan komme i lønnet arbeid og utdanning. Det er mulig å integrere arbeid som behandlingstilbud tidlig i løpet, og IPS kan spisses ytterligere med kognitive teknikker. Effekten av dette bør undersøkes nærmere i en randomisert kontrollert studie.

De foreløpige resultatene fra prosjektet er ikke statistisk sikre. Sluttrapporten fra prosjektet vil inkludere analyser av registerdata, post- og follow-up data og en matchet kontrollgruppe

fra JMO-prosjektet, og vil trolig gi mer sikre funn. Denne vil etter planen ferdigstilles mai 2024.

IPS in Pain - Individuell jobbstøtte for pasienter med langvarige smerter, Oslo universitetssykehus (bidrag)

En randomisert kontrollert studie av effekten av individuell jobbstøtte for pasienter med langvarige smerter.

Langvarige smertetilstander er den vanligste årsaken til sykefravær og uføretrygd i Norge, og det finnes få dokumenterte tiltak for å øke arbeidsdeltakelsen i denne gruppen. Individuell jobbstøtte (IPS) er en modell for å hjelpe folk i jobb som har vist svært gode resultater for mennesker med alvorlige psykiske lidelser. Denne studien er den første studien i sitt slag – både nasjonalt og internasjonalt – som har undersøkt effekten av IPS for pasienter med langvarige smerter.

Resultatene fra studien er ikke statistisk sikre, antakelig på grunn av for lav statistisk styrke som følge av få deltakere. Studien viser likevel viktige funn, og kan tyde på at IPS også har potensiale for denne målgruppen.

Deltakerne i studien som fikk IPS kom i jobb i langt større grad enn deltakerne i kontrollgruppen. I tillegg til høyere andel i jobb på hvert måletidspunkt, jobbet IPS-gruppen flere timer i snitt og andelen som jobbet mer enn 20 timer i uken var høyere i IPS-gruppen enn i kontrollgruppen.

Prosessmål for studien tyder på at de aller fleste av deltakerne var fornøyd med jobbstøtten de fikk. I tillegg svarte 78% at de opplevde at jobbstøtten var ganske/svært nyttig.

Av faktorer som var til hinder for jobbstøtten svarte flest at smertene og mobilitet, det vil si å komme seg til de forskjellige stedene, var til hinder. Av faktorer som var til hjelp med jobbstøtten ble tilgjengelighet til jobbspesialisten trukket særskilt frem. I tillegg oppga deltakerne at var positivt at de kunne velge å være åpen eller ikke om sykdommen, og at handlingstegene underveis i søkeprosessen var konkrete. .

Forskerne fant ikke grunnlag for å gjøre spesielle tilpasninger av jobbspesialistrollen for denne pasientgruppen, og NAV-kordinator som inngikk i det tverrprofesjonelle teamet bidro til bedre kvalitet og mer effektiv jobbstøtte.

I tråd med IPS-metodikken fikk IPS-deltakerne jobb i ulike bransjer. Resultatene viste ingen effekter av IPS – verken positive eller negative - knyttet til psykisk helse, funksjon eller livskvalitet.

Pålitelig forvaltning

En "europeisert" velferdsforvaltning?, NORCE-rapport 21-2023 (bidrag)

En kartlegging av rutiner og praksis knyttet til EØS-forpliktelser om trygdekoordinering.

Den norske velferdsstaten har vært en kjerneverdi i nasjonal forvaltning og politikktutvikling. Samtidig har Norge de siste tre tiårene i økende grad påtatt seg europeiske (overnasjonale)

forpliktelser gjennom EØS-avtalen, som har betydning for velferdsforvaltningen. Som følge av dette må nasjonal politikktutvikling og myndighetsutøvelse foretas innenfor rammene av et parallelt sett EØS-rettslige bindinger og forpliktelser. En slik sammenveving av nasjonal og europeisk politikktutvikling har gitt omfattende konsekvenser for forvaltningens virkemåte, ikke minst med hensyn til handlingsrommet for iverksetting av nasjonal politikk. Dette kom særlig til syne gjennom EØS-saken i 2019.

Prosjektet har hatt tre overordnede problemstillinger:

- Hvilke rutiner har NAV for å fange opp europeiske styringssignaler og utviklingstrekk?
- Hvordan innarbeides trygdekoordinering i det daglige arbeidet hos nasjonale byråkrater?
- I hvilken grad er det variasjon i rutiner og praksis med hensyn til trygdekoordineringsarbeidet?

Prosjektet bygger på dybdeintervjuer med nøkkelpersoner i Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir), samt en spørreundersøkelse til NAV-ansatte som arbeider med spørsmål forbundet med trygdekoordinering.

Forskerne finner tendenser til en generell rettsliggjøring av politikktutviklingen, der overnasjonale rettsavgjørelser har vært de viktigste styringssignalene. En overordnet utfordring er dynamikken i slike rettsavgjørelser, der enkeltsaker kan ha stor betydning for nasjonal praksis. Studien finner også at EØS-saken har medført økt usikkerhet og aktsomhet i samtlige ledd i velferdsforvaltningen

Forskerne bak rapporten vurderer at det er behov for en mer systematisk og helhetlig tilnærming til rettsavgjørelser fra EU og EFTA på nasjonalt styringsnivå. Videre bør EØS-regelverkets betydning forankres enda sterkere i velferdsforvaltningen, spesielt blant bakkebyråkrater og i kontekster der relevansen ikke nødvendigvis er åpenbar.

NAVs profileringsverktøy og NAV-veiledernes behovsvurderinger, Fafo-notat 2023:13 (delrapport, bidrag)

Første notat fra FoU-prosjektet "Menneske og maskin", om hvordan NAV-veiledere kombinerer algoritmer og skjønnsutøvelse i behovsvurderinger.

Digitale verktøy får stadig økt betydning, også i fordeling av velferdsstatlige tjenester og ytelser. NAV har tatt i bruk en regelbasert profileringsalgoritme som beslutningsstøtte, for å gjøre behovsvurderinger mer effektive og treffsikre. Disse vurderingene er avgjørende for hvilken hjelp brukerne får.

Undersøkelsen er basert på åtte ukers observasjon ved tre NAV-kontor, samt 55 dybdeintervjuer av NAV-veiledere. Forskerne har fulgt prosessen med behovsvurderinger fra profileringsalgoritmen, gjennom veilederes kartlegging av bruker til vedtak om innsatsbehov.

Forskerne konkluderer med at profileringen ikke er tilstrekkelig for å identifisere sårbare brukere med manglende språkferdigheter og digital kompetanse, eller personer som er, eller risikerer å bli, gjengangere i systemet.

Veiledernes skjønnsmessige vurderinger kjennetegnes av betydelig variasjon i når, hvordan og av hvem behovsvurderingene gjøres. Profileringsalgoritmen må derfor favne variasjon, og likevel være spisset nok til å ha en nytteverdi. Vurderingene krever i tillegg masse erfaring og skjønn. Veilederne må finne frem til relevant informasjon, tolke denne i lys av kontekstuelle faktorer, og vurdere subtile nyanser i brukernes situasjoner. Kompleksiteten i disse prosessene kompliserer bruken av rene regelbaserte modeller. Det at vurderingene ikke dokumenteres, gjør det i tillegg vanskelig å skulle trene mer avanserte maskinlæringsmodeller til å bidra inn i disse prosessene. Funnene belyser med dette viktige forutsetninger for å integrere digital beslutningsstøtte og algoritmer i skjønnsmessige vurderinger av behov for velferdstjenester.

Arbeidsinkludering

Evaluering av "Vi inkluderer!", Proba samfunnsanalyse (oppdrag)

Modellen "Vi inkluderer!" startet opp i 2019, og er et inkluderingsprosjekt i samarbeid mellom NAV, arbeidsgiverorganisasjonene og arbeidstakerorganisasjoner. Prosjektets mål er at flere fra NAVs prioriterte målgrupper kommer i lønnet arbeid gjennom systematisk og langsiktig samhandling mellom NAV og arbeidsgivere. Modellen tar utgangspunkt i virksomhetens behov for arbeidskraft og kompetanse, og matcher dette med NAVs kandidater.

Prosjektet har vært gjennomført i tre pilotfylker, NAV Vestland, NAV Trøndelag og NAV Oslo. Formålet med evalueringen har vært å vurdere hvilke elementer i Vi inkluderer som bør videreføres til andre fylker.

Forskerne finner at det viktigste for arbeidsgiverne er én kontaktperson fra NAV, som gjør seg godt kjent med virksomheten, og som forstår hvilken type kandidater virksomheten har behov for. Inkluderingsvillige virksomheter med jevnlig rekrutteringsbehov bør få en fast kontaktperson.

Proba anbefaler blant annet at NAV bør jobbe systematisk i inkluderende rekrutteringsprosesser for å sikre relevante kandidater. Samarbeid med tiltaksarrangører og partene i arbeidslivet bør også videreføres, men tilpasses behovene lokalt. Videre er det behov for å fortsette innsatsen for å inkludere flere i arbeid i offentlig sektor, og det er et potensial for å utvikle kompetansehevende løp tilpasset NAVs brukere og ulike bransjers kompetansebehov.

Sosiale tjenester

NAVs tjenestetilbud til sosialhjelpsmottakere, Oslo Economics og Frischsenteret (oppdrag)

En kartlegging av hvordan NAV følger opp personer som mottar sosialhjelp.

Det er stor variasjon i hva slags aktiviteter og tiltak sosialhjelpsmottakerne blir tilbudt. Noen kommuner har opprettet ett bredt, generisk aktivitetstiltak som nærmest alle i målgruppen tilbys. Andre kommuner har en rekke ulike kommunale tiltak for sosialhjelpsmottakere, som ofte er målrettet mot en mindre del av målgruppen. Det er også flere av NAV-kontorene som oppgir at de ikke har kommunale tiltak for

sosialhjelpsmottakere. Dette gjelder særlig i små kommuner, men det gjelder også i enkelte mellomstore og store kommuner. Forskerne finner også at det finnes få aktivitetstilbud rettet mot innvandrere, til tross for at dette utgjør en stor andel av personer med sosialhjelp som hovedinntekt.

Manglende prioritering av Kvalifiseringsprogrammet (KVP) er en utfordring. Mange av veilederne informerer om at KVP fremstår som et nyttig program for de brukerne som fyller vilkårene for å delta. Veilederne opplyser om at kontoret på grunn av kapasitetsutfordringer ikke har tilstrekkelig tilbud av KVP, men at det arbeides med å løse denne utfordringen. Mange opplyser at de ønsker mer ressurser slik at de kan bruke KVP mer.

Basert på funnene i kartlegging kommer forskerne med følgende anbefalinger til NAV:

Kommunene bør tilstrebe å bygge opp brede og fleksible aktivitetstilbud for unge brukere. Bruken av Kvalifiseringsprogrammet bør økes for å forhindre at målgruppen for KVP går mot AAP eller uføretrygd.

Vurder å etablere flere aktivitetstilbud rettet mot innvandrere.

Kartleggingen er basert på en spørreundersøkelse sendt til 25 prosent av NAV-kontorene i norske kommuner, en casestudie blant åtte kommuner/bydeler, intervjuer med brukere og brukerrepresentanter samt supplerende statistikk og dokumentasjon.

Mathjelp på dugnad. En undersøkelse av det norske matutdelingstilbudet. Fafo-rapport 2023:29 (oppdrag)

Forskere fra Fafo har undersøkt det norske matutdelingstilbudet. Rapporten fra prosjektet belyser omfang, organisering og innretning av matutdelingstilbud, hvem som benytter seg av tilbudene og hvordan etterspørselen har endret seg de siste årene. I tillegg beskriver rapporten årsaker til at folk henter mat, og til at noen eventuelt ikke vil oppsøke NAV for å få hjelp i stedet. Samspillet mellom det offentlige tjenesteapparatet og matutdelingene blir også belyst.

Undersøkelsen bygger på flere datakilder: En digital spørreundersøkelse til alle matutdelinger, en kartlegging av de som benytter seg av matutdelingene, og en casestudie av matutdelinger i åtte kommuner. Casestudien omfatter feltarbeid på matutdelinger, intervjuer med ansatte og frivillige, samt noen av de som henter mat. Forskerne har også intervjuet ansatte i kommunen og NAV.

Noen hovedfunn:

- Det er flere hundre matutdelinger i Norge. Utdelingene er lokalisert i hele landet, men det er flest i de store byene. Aktørene som er involvert, spenner fra store, ideelle landsdekkende organisasjoner, til lokale tiltak og initiativer.
- De fleste matutdelingene merker et økende behov for mathjelp, og de som deler ut mat, setter den økte etterspørselen i sammenheng med inflasjon og økte kostnader. Mer enn halvparten av matutdelingene har registrert en endring i hvem som henter mat de siste årene. Det blir ofte framhevet at det er flere barnefamilier enn før, og at det er flere flyktninger, fra Ukraina og andre land. Økningen i etterspørsel medfører at matutdelingene strever med å imøtekomme behovet for mathjelp.

- De som henter matposer, opplever ulik grad av matusikkerhet. Noen har ikke nok å spise, noen har ikke råd til et ernæringsmessig forsvarlig kosthold, og noen må spare inn på matbudsjettet for å frigjøre penger til andre ting.
- Det er flere årsaker til at ikke alle som henter mat også ber om (mer) hjelp fra NAV. Noen ønsker å klare seg selv på den inntekten eller ytelsen de mottar. Noen har sparepenger for krisesituasjoner eller verdier som de er redd for å bli bedt om å benytte før de får hjelp. Noen ønsker ikke å bli registrert i hjelpesystemet eller å måtte dokumentere egen økonomi. Noen har bedt om hjelp tidligere og fått vite at de ikke kvalifiserer til å motta økonomisk bistand.
- Mange mottar ulike stønader og tilbud fra NAV, og matutdelingene er et supplement til dette.

Ifølge rapporten blir to utfordringer for velferdsstaten tydeliggjort i studien: Den ene er faren for at matkøene svekker tilliten til den offentlige velferdspolitikken, ikke bare blant vanskeligstilte, men også i den øvrige befolkningen. Den andre er at en del mottakere av offentlige ytelser lever med svært lave inntekter over lang tid, og en del av dem i vedvarende fattigdom. Det er særlig alvorlig at barn vokser opp i familier som er avhengig av å hente mat for å få husholdningsbudsjettet til å gå rundt.

Utviklingsarbeid i sosialtjenesten: NAV-kontor som eksperimentelle rom, NTNU Samfunnsforskning (oppdrag)

Prosjektet har identifisert lovende arbeidsmetoder på sosialhjelpsområdet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvalter en tilskuddsordning for støtte til nytenkende arbeid på lokale NAV-kontor, der formålet er å stimulere til utvikling av sosiale tjenester og tiltak i kommunene. Ordningen skal bidra til overordnede mål, som økt kvalitet i tjenestene, samt et helhetlig og samordnet tjenestetilbud tilpasset brukernes behov.

Denne rapporten tar for seg følgende forskningsspørsmål relatert til sosialtjenesten - er det mulig å vinne ny kunnskap som kan videreføres til andre omgivelser? Og hvis ja, hvordan?

I prosjektet betraktes NAV-kontor som mulige laboratorier, og utviklingstiltakene som eksperimenter. NTNU Samfunnsforskning har identifisert og beskrevet et knippe tiltak blant de som mottok støtte under tilskuddsordningen i 2021. Disse tiltakene kalles lovende arbeidsmetoder, som betyr at de er vurdert som å både være mulige å iverksette flere steder, og at de bidrar til måloppnåelse. For å velge ut disse lovende arbeidsmetodene blant tiltakene som ordningen finansierer, utviklet forskerne så objektive kriterier som mulig, med en så entydig operasjonalisering som mulig. Basert på disse – gjennom en prosess med screening, dybdestudier og case-undersøkelser – snevret de inn til syv lovende arbeidsmetoder fra totalt 203 tiltak som fikk finansiering under ordningen i 2021.

Rapporten gir anbefalinger til hvordan tilskuddsordningen for utvikling av sosiale tjenester bedre kan utformes med tanke på kunnskapsoppbygging om hva som er virksomme arbeidsmetoder og samarbeidsformer på sosialtjenesteområdet. Gjennom å oppmuntre til nytenkning rundt sosiale tjenester på lokale NAV-kontor skaper man flere mindre "laboratorier" som prøver ut nye arbeidsmetoder, og gir mulighet til å utvikle evidensbaserte tiltak på nasjonalt plan. Den røde tråden i anbefalingene er å øke kvaliteten på – og troverdighet til – kunnskapen som bygges opp